

KWARTALNIK
WYDANIE II/2024

PORADNIK PRAWNY

Powiat Krasnostawski

WWW.POMOCPRAWNA.OIC.LUBLIN.PL
WWW.OIC.LUBLIN.PL
WWW.KRASNYSTAW-POWIAT.PL

Spis treści

str. 03

„Idziemy do lasu” – kiedy zbieranie i sprzedaż jagód, jeżyn lub grzybów jest dozwolone

Dorota Ulikowska

str. 07

Odpowiedzialność karna za naruszenie miru domowego

Agnieszka Błaszczak

str. 09

Zastrzeganie numeru PESEL a realizacja usług finansowych

Maria Tyszkiewicz

str. 15

Wydziedziczenie - kiedy jest możliwe i na czym w rzeczywistości polega?

Magdalena Piech

„Idziemy do lasu” – kiedy zbieranie i sprzedaż jagód, jeżyn lub grzybów jest dozwolone

Dorota Ulikowska
Radca prawny

Wyprawa do lasu to wielka przyjemność. W lesie jest tyle do oglądania i słuchania. Latem rozpoczyna się sezon na jagody leśne czy poziomki, a jesienią grzybobranie może być wspaniałym sposobem na spędzenie czasu na świeżym powietrzu i zbliżenie się do natury. Przed wyruszeniem do lasu każdy powinien upewnić się, czy zna przepisy dotyczące zbierania owoców lub grzybów w danym miejscu. Unikanie niedozwolonych miejsc oraz zbieranie tylko tych leśnych darów, które nie są pod ochroną sprawi, że pobyt w lesie będzie bezproblemowy i przyjemny. Ochrona przyrody jest naszym obowiązkiem.

Zbieranie na swoje potrzeby

Zbieranie jagód oraz grzybów, czy innych darów runa leśnego w polskich lasach jest zupełnie legalne. Gdy jest to zbieranie na własny użytek, wówczas nie łączy się z dodatkowymi opłatami. To przyjemne hobby i całkowicie darmowe. Okazjonalni zbieracze, którzy później sprzedają grzyby, jagody czy poziomki przy drogach, nie podlegają pod kategorię zbierania przemysłowego i zbierać mogą bezpłatnie. Inaczej jest, jeśli działają w dużych zorganizowanych grupach.

Zbieranie grzybów w Lasach Państwowych jest dozwolone i bezpłatne. Wyjątkiem jest zbieranie przemysłowe.

Przydrożna sprzedaż na zarobek

Dochody z przydrożnej sprzedaży dziko rosnących leśnych jagód czy grzybów, itp. są zwolnione z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz z podatku od towarów i usług (VAT) pod warunkiem, że zbiór jest dokonywany osobiście albo z udziałem członków najbliższej rodziny.

W tej sytuacji nie ma konieczności dokumentowania takiej sprzedaży paragonem czy fakturą.

Legalny jest mały przydrożny handel bez wydawania paragonu.

Powyższa sprzedaż powinna odbywać się bezpośrednio konsumentom, czyli bez udziału hurtowni lub pośredników. Jeżeli w roku podatkowym przekroczono limit kwoty obrotu w wysokości 20 tys. zł dla osób fizycznych, powstaje wymóg ewidencjonowania takiej sprzedaży na kasie fiskalnej.

Leśnych zbieraczy obowiązują pewne zasady

Choć samo zbieranie grzybów, jagód czy poziomek w państwowych lasach jest całkowicie bezpłatne i w pełni legalne, to zdarza się, że przy tej okazji naruszane są zasady korzystania z lasów. Należy też pamiętać o kilku ważnych zasadach, żeby nie dostać mandatu oraz trzymać się określonych przepisów, bo za ich złamanie grozi wysoka kara.

NA JAGODY

Przede wszystkim należy pamiętać, aby nigdy nie zbierać jagód, jeżyn, czy poziomek używając do tego celu różnych przyrządów, takich jak zbieraczki czy grzebienie. Wynika to z faktu, że za ich pomocą można łatwo uszkodzić rośliny. Ich niszczenie jest niedopuszczalne, ponieważ może skutkować ich zanikaniem, w efekcie czego zbiór w następnych latach może okazać się niemożliwy. Zrywając owoce trzeba uważać, by nie zrywać jednocześnie liści znajdujących się na roślinie.

Za wykorzystywanie sprzętu do zbierania jagód (takiego jak zbieraczki czy grzebienie), który może uszkodzić rośliny, grozi mandat w wysokości od 250 do 500 zł.

Ukarani mogą zostać również zbieracze, którzy zbierają owoce w niedozwolonych miejscach: w parkach narodowych czy rezerwach. Podobne przepisy obowiązują w miejscach bytowania zwierząt, dla których jagody stanowią źródło pożywienia. Za zbieranie jagód w niedozwolonych miejscach grozi mandat do 250 zł.

Nie spożywaj jagód prosto z krzaka – to niebezpieczne dla zdrowia!

Tego typu działanie stwarza ryzyko zarażenia się tasiemcem bąblowcowym, czyli tak zwaną bąblowicą. Pasożyty tego gatunku osadzają się m.in. w wątrobie tworząc torbiele. Ich pozbycie się nierzadko wymaga interwencji chirurgicznej.

GRZYBIARZE

W Polsce istnieje kilka miejsc, w których obowiązuje **zakaz zbierania grzybów**. Należą do nich:

- obszary chronione, do których należą rezerваты i parki narodowe,
- drzewostany nasienne i powierzchnie doświadczalne,
- uprawy do 4 metrów wysokości,
- ostoje zwierzyny,
- tereny zarezerwowane dla wojska.

Ponadto, na terenie kraju może zostać wprowadzony okresowy zakaz wstępu do lasu, który stanowi własność Skarbu Państwa. W takich miejscach również nie powinniśmy zbierać grzybów.

Grzybiarz może zostać ukarany, kiedy będzie zbierał w miejscach niedozwolonych, np. w parkach, rezerwach przyrody. W tym przypadku grzywna może wynieść 1000 zł. Jeśli sprawa trafi do sądu, koszty mogą sięgnąć 5 tys. zł.

Ważne jest, co i jak się zbiera. Na stronie Ministerstwa Zdrowia znajduje się lista 47 gatunków grzybów jadalnych dopuszczonych do obrotu lub produkcji przetworów grzybowych. Trzeba jednak uważać na gatunki chronione. Co istotne, wśród nich znajdują się też niektóre borowiki oraz maślaki.

Chociaż zbieranie grzybów w wielu miejscach jest dozwolone i nie rosną tam chronione gatunki, ważne jest, żeby pamiętać o odpowiedniej technice zbierania. Niewłaściwe postępowanie podczas grzybobrania może bowiem skutkować konsekwencjami finansowymi, ponieważ jest to traktowane jako wykroczenie.

Osoba, która w lesie niszczy ściółkę, grzyby lub grzybnię, może zostać ukarana grzywną lub karą nagany (art. 163 Kodeksu wykroczeń). **Grzywna za takie wykroczenie może wynieść do 5 tys. zł.**

Mały handel darami z lasu

Przydrożnych sprzedawców też obejmują przepisy prawa:

1. Za handel poza miejscami do tego wyznaczonymi grozić może mandat do 500 zł.
2. W przypadku grzybów potrzeba dodatkowego certyfikatu. Bez atestu z SANEPID-u nie wolno bowiem handlować ani świeżymi, ani suszonymi grzybami.

Niestety powyższe zasady rzadko są egzekwowane.

Każdy, kto zbiera w celach zarobkowych runo leśne, ma obowiązek przed sprzedaniem grzybów pokazać je grzyboznawcy lub klasyfikatorowi w SANEPID-zie i uzyskać stosowny **certyfikat. Jest on wydawany za darmo, ale prawie nikt się po niego nie zgłasza.**

CIEKAWOSTKA

Z raportu pisma "Forest Policy and Economics" wynika, że "dary lasu" zbierane przez polskie rodziny warte są ok. 4,9 mld zł rocznie. W 2022 r. przeciętne polskie gospodarstwo z lasów pozyskało 26-30 kg rocznie. Analitycy wskazują, że 7-9% polskich gospodarstw zarabia na sprzedaży tych zbiorów.

Sprzedaż grzybów i jagód bez pozwolenia

Zebrane w lesie grzyby i jagody mogą być przeznaczone jedynie na użytek własny. Natomiast osoby, które zbierają nie dla siebie, ale na sprzedaż na targowisku, przy drodze, w skupie czy w innym miejscu, muszą pamiętać, że nie mogą tego zrobić bez odpowiedniego pozwolenia.

Państwowa Inspekcja Sanitarna wskazuje, że sprzedaż bezpośrednia produktów pochodzenia roślinnego, w tym runa leśnego, grzybów i jagód, do punktów skupu, zakładów przetwórczych czy odbiorcom indywidualnym, musi zostać poprzedzona złożeniem wniosku o wpis do rejestru zakładów podlegających urzędowej kontroli organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej (art. 61 i 63 ust. 2 i 3 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia).

Jeśli osoba sprzedająca jagody i grzyby nie posiada wpisu do rejestru, wówczas Państwowa Inspekcja Sanitarna może nałożyć na nią karę wynoszącą do 5000 złotych. Minimalna jej wysokość wynosi 1000 złotych (art. 103 ust.2 pkt 2 ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia).

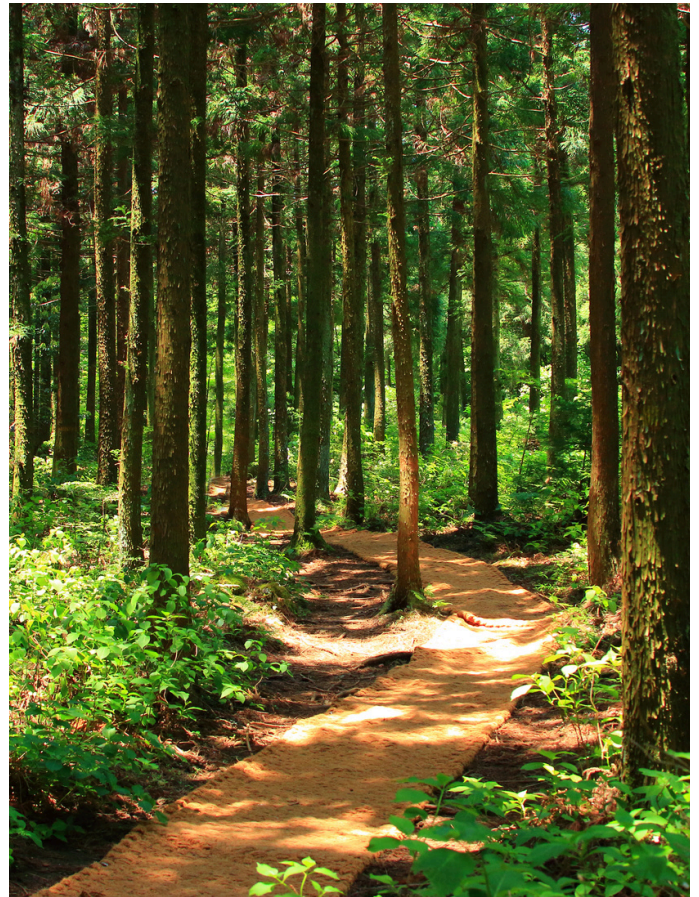
Ogólne zasady korzystania z lasu

Odwiedzających lasy, bez względu na to czy są to grzybiarze, czy spacerowicze, obowiązują ogólne zasady korzystania z lasów:

- 1. Naruszenie ściółki leśnej, niszczenie runa leśnego podlega karze 250 do 500zł,** choć czasem kończy się tylko upomnieniem. Dotyczy to również zrywania szyszek, zbierania wrzосу, mchu, ściółki, gałęzi, chrustu, kory, trawy czy ziół.
- 2. Nieuprawniony wjazd do lasu i parkowanie** w niedozwolonych miejscach. Straż Leśna interweniuje w momencie ewidentnych przewin, ignorowania znaków, niestosowania się do zakazów wstępu do lasu w czasie ogłaszanych zagrożeń, np. pożarowych.
- 3. Do lasu nie wolno wjeżdżać samochodem.** Poruszać się nim można tylko po drogach publicznych, można też korzystać z ok. 4 tys. przygotowanych przez Lasy Państwowe parkingów. Drogi leśne można użytkować jedynie wtedy, gdy są odpowiednio oznaczone. Złamanie tych zasad może skutkować karą od 20 do 500 zł.
- 4. Kary mogą wzrosnąć, jeśli przy okazji złamania zakazu wjazdu do lasu samochodem naruszona zostanie również ustawa o ochronie przyrody** (w przypadku rezerwatu przyrody). Wówczas grzywna sięga już 1000 zł.

Podstawa prawna:

- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1336 ze zm.)
- Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 2119)
- Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (t.j. Dz.U. 2023 poz. 1448)
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 17 maja 2011 r. w sprawie grzybów dopuszczonych do obrotu lub produkcji przetworów grzybowych, środków spożywczych zawierających grzyby oraz uprawnień klasyfikatora grzybów i grzyboznawcy (t.j. Dz.U. 2023 r. poz. 2237)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (Dz.U. 2014 poz. 1408)

Odpowiedzialność karna za naruszenie miru domowego

Agnieszka Błaszczak
Adwokat

Przestępstwo naruszenia miru domowego określono w art. 193 § 1 kodeksu karnego należy do najstarszych zakazów karnych występujących w Europie. Wywodzi się ono z istniejącej w dawnym prawie polskim instytucji naruszenia miru (pokoju), który obejmował szczególną ochroną niektóre miejsca, takie jak np. dwór królewski, kościoły, domy szlacheckie, jarmarki lub drogi.

Dobrem chronionym przy przestępstwie naruszenia miru domowego jest **wolność człowieka rozumiana jako prawo do decydowania o tym, kto może przebywać w miejscu, do którego jest uprawniony.** W orzecznictwie wyrażono pogląd, że dobrem chronionym w art. 193 § 1 kodeksu karnego jest wolność od bezprawnych ingerencji zakłócających spokój zamieszkiwania, czyli przepis ten obejmuje zakaz wszelkiej formy przedostania się (wejścia) do cudzego zamkniętego mieszkania czy innego pomieszczenia chronionego mirem domowym wbrew wyraźnej woli jego dysponenta.

Naruszenie miru domowego polega na wdzieraniu się do cudzego domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia albo na ogrodzony teren lub nieopuszczenia takiego miejsca wbrew żądaniu osoby uprawnionej (art. 193 § 1 kodeksu karnego). Wdzieranie się sprawcy obejmuje **wszelkie sposoby przedostania się do określonego miejsca wbrew jawnej lub dorozumianej** (np. przez zamknięcie danego pomieszczenia na klucz lub ogrodzenie terenu płotem) woli osoby uprawnionej. Nie jest konieczne, aby sprawca użył w tym celu jakiegoś specjalnego środka, np. siły fizycznej, przemocy lub groźby. Jego działanie może także mieć charakter podstępny, np. przez udawanie innej osoby (listonosza, znajomego). Sprawca może działać jawnie lub potajemnie, np. wejść przez otwarte okno lub za pomocą dorobionego klucza otworzyć drzwi.

Od strony podmiotowej przestępstwo naruszenia miru domowego może być popełnione wyłącznie **umyślnie**, zarówno w zamiarze bezpośrednim jak i ewentualnym. Sprawca musi mieć bowiem świadomość, że wdziera się lub nie opuszcza miejsca, które należy do innej osoby (jest cudze).

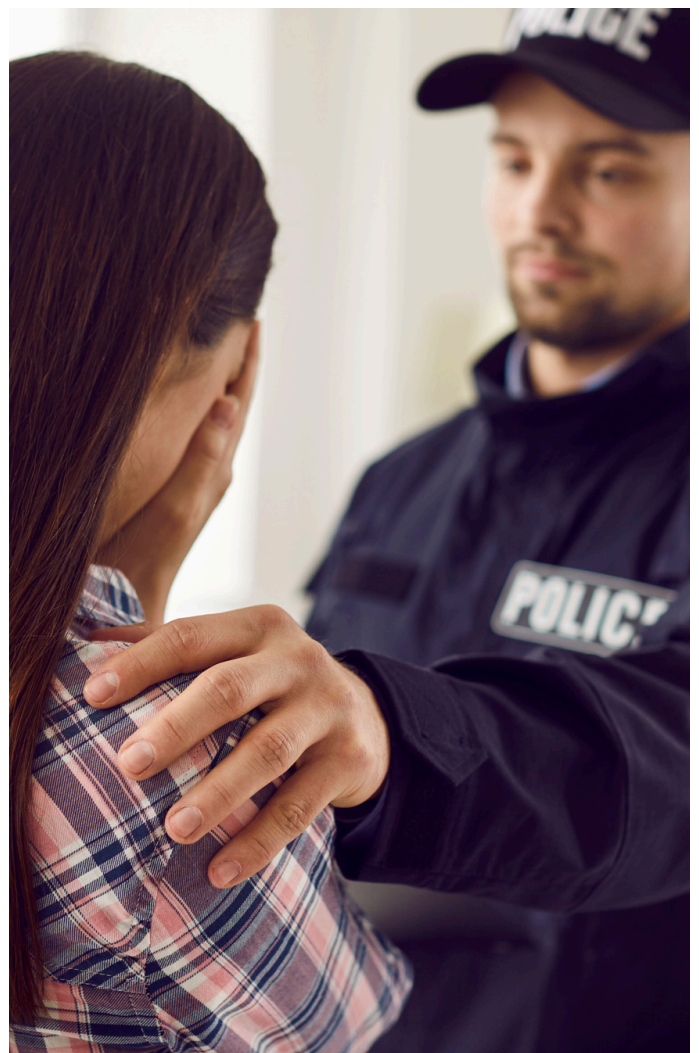
Przestępstwo naruszenia miru domowego jest **występkiem** (zagrożonym karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku), **ściganym z oskarżenia publicznego na wniosek pokrzywdzonego.** Zgodnie z art. 12 § 1 kodeksu postępowania karnego w sprawach ściganych na wniosek postępowanie z chwilą złożenia wniosku postępowanie karne toczy się z urzędu. Organ ścigania (najczęściej funkcjonariusze policji) pouczają osoby uprawnione do złożenia wniosku i przysługujących im uprawnieniach.

Jednym z zasadniczych elementów przestępstwa z art. 193 kodeksu karnego, jest prawna relacja sprawcy w stosunku do obiektu, który miał zająć lub którego nie chce opuścić. **Ma on stanowić dla sprawcy mienie „cudze”**. Znamiona przestępstwa naruszenia miru domowego może więc zrealizować jedynie osoba, której nie przysługuje - na podstawie obowiązujących przepisów lub istniejącej między stronami umowy - prawo dostępu do obiektu będącego formalnie mieniem „cudzym”.

Sprawcą przestępstwa naruszenia miru domowego stypizowanego w art. 193 kodeksu karnego może być także właściciel (lokalu, domu, mieszkania, pomieszczenia albo ogrodzonego terenu). Przedmiotem ochrony tego przepisu nie jest bowiem prawo własności, lecz prawo do niezakłóconego korzystania z domu, lokalu mieszkania, pomieszczenia lub ogrodzonego terenu przez osobę, której przepisy prawa (jak również oparte o nie rozstrzygnięcia sądowe) nadają „mocniejsze” uprawnienie niż właścicielowi. Właściciel z prawami tej osoby musi się liczyć, a jeśli je pogwałci poprzez popełnienie którejkolwiek czynności czasownikowych z art. 193 kodeksu karnego, lokal ten staje się dla niego miejscem „cudzym” w rozumieniu tego przepisu.

Zastrzeżenie numeru PESEL a realizacja usług finansowych

Maria Tyszkiewicz
Radca prawny

Nieuprawnione użycie cudzego PESEL-u może spowodować u jego właściciela straty finansowe (przede wszystkim związane z wyłudzeniami kredytów) oraz problemy natury prawnej.

Jedynie czego dziś potrzebujemy do uzyskania kredytu to:

- PESEL oraz numer dowodu osobistego,
- podstawowe dane kontaktowe,
- dane dotyczące kredytu – wysokość, okres spłaty,
- informację o dochodach – zwykle trzeba podać ich źródło i wysokość,
- stan cywilny,
- informacje o liczbie osób w gospodarstwie domowym,
- dane dotyczące innych wydatków.

Mając na uwadze jak łatwo jest w dzisiejszych czasach uzyskać pożyczkę dane osobowe powinny stanowić szczególną wartość w społeczeństwie informacyjnym i wymagają zapewnienia ochrony prawnej. Pozyskanie danych osobowych nie zawsze musi wynikać z działania bezprawnego, niektóre dane na temat jednostki można ustalić w oparciu o informacje zawarte w publicznych zbiorach danych.

Z tego względu powszechnie oceniana pozytywnie jawność rejestrów publicznych może w pewnych przypadkach stanowić niebezpieczeństwo dla jednostki, gdyż numer PESEL części osób jest dostępny w Centralnym Rejestrze Beneficjentów Rzeczywistych, Krajowym Rejestrze Sądowym, czy też w Elektronicznych Księgach Wieczystych.

Numer PESEL to jedenastocyfrowy symbol numeryczny, który umożliwia identyfikację osoby, która go posiada. Numer PESEL zawiera datę urodzenia, numer porządkowy, oznaczenie płci oraz liczbę kontrolną. Podstawy prawne dotyczące prowadzenia systemu PESEL zawarte są przede wszystkim w ustawie z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (Dz.U.2024.736 t.j. dalej jako: „u.e.l.”), a także w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 4 stycznia 2012 r. w sprawie nadania lub zmiany numeru PESEL (Dz. U. z 2015 r. poz. 1984).

Mając na uwadze szeroką skalę nieuprawnionego użycia nr PESEL obywateli **utworzono usługę „Zastrzeż PESEL”, która ma pomagać w ochronie danych osobowych obywateli.** Istota zastrzeżenia numeru PESEL sprowadza się do tego, że w razie dokonania odpowiedniego wpisu do rejestru numeru PESEL niedopuszczalne będzie zawarcie umowy o świadczenie danej usługi finansowej na rzecz osoby, której numer PESEL został zastrzeżony.

Instytucja zastrzeżenia numeru PESEL została zamieszczona w strukturze ustawy z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności w rozdziale 3a pt. „Rejestr zastrzeżeń numerów PESEL, zasady i tryb udostępniania danych z rejestru zastrzeżeń numerów PESEL oraz zasady i tryb zastrzegania i cofania zastrzeżenia numeru PESEL”. W dniu 7 listopada 2023 r. wydane zostało rozporządzenie Ministra Cyfryzacji w sprawie określenia wzorów i sposobu wypełniania wniosków stosowanych przy zastrzeganiu albo cofaniu zastrzeżenia numeru PESEL (Dz.U. z 2023 r. poz. 2485).

Rejestr zastrzeżeń numerów PESEL jest rejestrem publicznym prowadzonym przez ministra właściwego do spraw informatyzacji (art. 23a i n. USTAWA z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności). Jego celem jest zapobieganie negatywnym konsekwencjom nieuprawnionego wykorzystania danych osób, które dokonały zastrzeżenia numeru PESEL. W szczególności chodzi o uniknięcie wykorzystywania takich danych w celu wyłudzenia kredytu.

Wprowadzone 17 listopada 2023 r. zastrzeżenie numeru PESEL umożliwi obywatelom Polski „zamrożenie” swojego numeru identyfikacji osobistej, co zapobiega wykorzystaniu danych osobowych przez osoby nieuprawnione, szczególnie w kontekście finansowym.

Skutki prawne zastrzeżenia numeru PESEL zaczęły obowiązywać w odniesieniu do zdarzeń występujących od 1 czerwca 2024 r., gdyż to z tym dniem weszły w życie odpowiednie zmiany w ustawach szczegółowych, nakładające obowiązek weryfikacji numeru PESEL w rejestrze zastrzeżeń przy zawieraniu określonych umów, zatem zawarcie umowy kredytu, pożyczki, leasingu, rachunku bankowego bez zgody osoby zainteresowanej ingeruje w sferę praw majątkowych z uwagi na konsekwencje prawne i finansowe. Skutkiem ochronnym zawarcia umowy na rzecz osoby, której numer PESEL został zastrzeżony będzie sankcja nieważności czynności prawnej.

Rejestr, o którym mowa, prowadzi się w systemie teleinformatycznym. Zastrzeżenia numeru PESEL – co do zasady – dokonuje się na wniosek pełnoletniej osoby, której dane są gromadzone w rejestrze PESEL. Osoba taka nie musi być obywatelem polskim.

Wniosek jest nieodpłatny i można go złożyć nie tylko w organie gminy lub za pomocą certyfikowanej usługi elektronicznej (po odpowiednim uwierzytelnieniu), lecz także za pośrednictwem m.in. banku krajowego, spółdzielczej kasy oszczędnościowo - kredytowej oraz operatora wyznaczonego (Poczty Polskiej), gdy oferują oni taką usługę. W drodze wyjątku zastrzeżenia numeru PESEL dokonuje się z urzędu w przypadkach określonych w np. w razie unieważnienia dowodu osobistego po zgłoszeniu jego utraty.

Czego nie można zrobić po zastrzeżeniu PESEL?

Zgodnie z art. 105d ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe **osoba, która ma zastrzeżony numer PESEL nie będzie mogła w ciągu jednego dnia wypłacić we wszystkich placówkach danego podmiotu sumy przekraczającej trzykrotność minimalnego wynagrodzenia za pracę**, o którym mowa w ustawie z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, a ponadto **wyrobić duplikatu karty SIM, zawrzeć umowy u notariusza dotyczącej sprzedaży nieruchomości, podpisać umowy leasingowej, zawrzeć umowy abonamentowej na usługi telefoniczne czy internetowe.**

Skutkiem zastrzeżenia PESEL ma być uniemożliwienie zaciągania np. kredytów z wykorzystaniem wykradzionych danych osobowych. Efektem takich przepisów będzie obligatoryjna weryfikacja przez banki tego, czy klient ma zastrzeżony PESEL. System teleinformatyczny obejmujący rejestr zastrzeżeń pozwala na automatyczną – bez udziału człowieka – weryfikację, czy numer PESEL wprowadzono w tym rejestrze.

Zawarcie umowy będzie co do zasady, możliwe bezpośrednio po odwołaniu zastrzeżenia PESEL. Nieco inaczej będzie wyglądać sytuacja w przypadku chęci wypłaty w oddziale banku kwoty przekraczającej trzykrotność minimalnego wynagrodzenia. Jeśli do banku zgłosi się klient, który ma zastrzeżony PESEL, bank odmówi wypłaty środków. Nawet jeśli klient od razu zdejmie zastrzeżenie PESEL, to i tak będzie ono skuteczne dopiero po 12 godzinach – po takim czasie klient będzie mógł wypłacić wnioskowaną kwotę. Jeśli zatem planujemy wypłatę większej kwoty w oddziale banku, należy pamiętać o tym, aby przed wizytą w banku odpowiednio wcześniej zdjąć zastrzeżenie PESEL.

Zastrzeżenie numeru PESEL w żaden sposób nie zablokuje możliwości rejestracji do lekarza, realizacji recepty. Nie będzie także przeszkód w podróżowaniu, łącznie z zakupem biletów lotniczych. Zastrzeżenie PESEL nie stanie też na przeszkodzie, by załatwiać sprawy urzędowe oraz zawierać umowy w pracy.

Jakich jeszcze usług finansowych może dotyczyć zastrzeżenie nr PESEL?

Najbardziej przydatnym zastosowaniem zastrzegania PESEL wydaje się zablokowanie opcji zaciągania kredytów i pożyczek. Ustawa zobowiązuje jednak banki do weryfikacji statusu numeru ewidencyjnego w wielu sytuacjach: zawarcia umowy rachunku oszczędnościowego i rozliczeniowego oszczędnościowego (konta osobistego), świadczenia usług płatniczych, zawarcia umowy pożyczki i leasingu. W każdym z tych przypadków bank powinien odmówić zawarcia umowy, jeśli po sprawdzeniu okaże się, że klient ma zastrzeżony PESEL. Ponadto obowiązek sprawdzenia numeru PESEL pod kątem ewentualnego zastrzeżenia został powiązany z zawarciem umowy leasingowej, udzieleniem limitu w karcie kredytowej, udzieleniem kredytu konsumenckiego, a także pożyczki pozabankowej.

Gdzie i jak można zastrzec swój nr PESEL?

Ustawa przewiduje głównie trzy zastrzeżenia na wniosek poprzez działanie jednostki w systemie „mObywatel” lub stawiennictwo w urzędzie gminy. Przy czym możliwość złożenia wniosku w każdej w gminie w Polsce niezależnie od miejsca zamieszkania.

Już od 7 listopada 2023 r. można było zastrzegać lub cofać zastrzeżenie PESEL, ale skutki prawne tej czynnością dotyczyły zdarzeń, które ewentualnie nastąpią od 1 czerwca 2024 r. Czynność zastrzeżenia numeru PESEL może mieć znaczenie prawne dla przyszłej sytuacji prawnej jednostki, która decydując się na ten krok dochowuje najwyższej staranności w ochronie własnych danych osobowych. Powyższa okoliczność może mieć bowiem znaczenie prawne w sporze dotyczącym np. uchylecia się od skutków prawnych umowy zawartej w wyniku nielegalnego pozyskania danych osobowych przez inny podmiot.

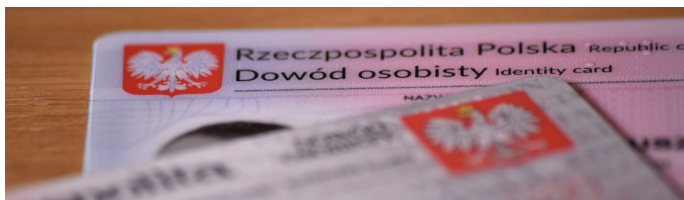
Co istotne kredytodawca może dokonać weryfikacji zastrzeżenia numeru PESEL samodzielnie albo za pośrednictwem instytucji utworzonej na podstawie art. 105 ust. 4 pr. bank., tj. Biura Informacji Kredytowej. Może również skorzystać z innych pośredników. Kredytodawcy w tym instytucje pożyczkowe, mogą nieodpłatnie dokonywać weryfikacji zastrzeżenia numeru PESEL w omawianym rejestrze za pomocą urzędzeń teletransmisji danych. Muszą jednak uprzednio złożyć stosowny wniosek o dopuszczenie do systemu i uzyskać zgodę ministra właściwego do spraw informatyzacji wydaną w drodze decyzji administracyjnej. Jeżeli takiej zgody ministra nie uzyskano, konieczna jest każdorazowa weryfikacja numeru PESEL – w sposób zdalny. Nie pobiera się opłat za dokonanie takiej weryfikacji.

W aplikacji mObywatel pojawiła się nowa funkcja: zastrzeganie numeru PESEL. Tym samym czynność tę można już wykonać nie tylko z pomocą strony mobywatel.gov.pl czy stacjonarnie (np. w urzędzie gminy), ale też mobilnie.

Zastrzeżenie numeru PESEL z urzędu dokonane zostanie w przypadku unieważnienia dowodu osobistego na skutek zgłoszenia utraty dowodu osobistego w sposób określony w art. 47 ustawy z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych lub zgłoszenia podejrzenia nieuprawnionego wykorzystania danych osobowych w sposób, o którym mowa w art. 48a tej ustawy oraz w razie rejestracji w rejestrze PESEL danych dotyczących daty zgonu albo daty znalezienia zwłok, numeru aktu zgonu i oznaczenia urzędu stanu cywilnego, w którym ten akt został sporządzony.

Z kolei w celu złożenia zastrzeżenia numeru w urzędzie gminy konieczny będzie wniosek złożony w postaci papierowej i opatrzony własnoręcznym podpisem. Organ gminy bezpośrednio po złożeniu wniosku i pozytywnej weryfikacji tożsamości zarejestruje zastrzeżenie albo cofnięcie zastrzeżenia PESEL w rejestrze i wyda wnioskodawcy odpowiednie potwierdzenie dokonania tej czynności. Każda osoba fizyczna będzie mogła dokonać określonych czynności w Rejestrze Zastrzeżeń Numerów PESEL, w tym zastrzeżenia numeru PESEL, cofnięcia zastrzeżenia, ustawienia automatycznego zastrzeżenia numeru PESEL, sprawdzenia historii weryfikacji numeru PESEL przez instytucje, firmy i osoby prywatne, czy też dokonania podglądu historii zmian statusu.

Usługa jest bezpłatna z możliwością realizacji przez aplikację mObywatel lub osobiście w dowolnym urzędzie gminy w Polsce.

Jak zastrzec swój PESEL w BIK?

Warto pamiętać, że zarejestrowany użytkownik portalu Biura Informacji Kredytowej może zgłosić informację, że nie zgadza się, aby na jego dane osobowe były udzielane zobowiązania kredytowe. By zastrzec dokument należy wykonać następujące kroki:

1. Zalogować się do portalu BIK.
2. Przejść do zakładki "Moje dane"
3. Wcisnąć przycisk "Zastrzeż dokument"
4. Zgłosić się na Policję w celu powiadomienia o przestępstwie (w przypadku kradzieży)
5. Złożyć wniosek we właściwym Urzędzie Gminy w celu wyrobienia nowego Dowodu Osobistego.

Od kiedy obowiązkowa weryfikacja PESEL?

Weryfikacja zastrzeżenia numeru PESEL zawarta jest w ustawie z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U.2023.1028 t.j.) art. 9b dodany przez art. 9 ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. (Dz.U.2023.1394) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 czerwca 2024 r. A więc, od 1 czerwca 2024 r. banki będą miały obowiązek weryfikować, czy numer PESEL jest zastrzeżony przy zawieraniu np. umowy kredytu lub pożyczki.

W praktyce cała operacja - zastrzeżenia i odwołania zastrzeżenia PESEL - będzie docelowo możliwa do przeprowadzenia w aplikacji mObywatel. To oznacza, że klient będzie mógł przed wizytą w banku odwołać zastrzeżenie numeru, zawrzeć umowę, a po wyjściu z placówki zastrzec numer na nowo.

Weryfikacji zastrzeżenia numeru PESEL należy dokonać przed zawarciem każdej umowy o kredyt konsumencki. Do decyzji kredytodawcy pozostaje, w którym momencie – na etapie przedkontraktowym – operacji takiej dokonać (np. przed oceną zdolności kredytowej czy po tej ocenie). Biorąc pod uwagę sankcję przewidzianą w art. 9b ust. 2 (sformułowanie: „w chwili zawarcia umowy”), zaleca się, aby sprawdzenie nastąpiło bezpośrednio przed zawarciem umowy dotyczącej udzielenia kredytu konsumenckiego.

Przepisy dotyczące zastrzegania numeru PESEL będą miały wpływ wyłącznie na nowo zawierane umowy. **Wyjątkiem będą takie zmiany w obowiązujących umowach, które prowadzą do zwiększenia zadłużenia**, na przykład aneks do umowy podwyższający kwotę kredytu. W takim przypadku również będzie wymagana weryfikacja zastrzeżenia numeru PESEL. Tym samym ewentualne dochodzenie roszczeń czy sprzedaż wierzytelności bankowych w przypadku umów zawartych przed końcem czerwca 2024 roku będzie się odbywać na dotychczasowych zasadach.

Warto wiedzieć, że jeżeli kredytodawca nie może dokonać weryfikacji ze względu na niedostępność systemu teleinformatycznego, w którym prowadzony jest rejestr zastrzeżeń numerów PESEL, powinien ponownie sprawdzić po pewnym czasie (z zalecanym odstępem co najmniej 15 minut). Gdy system jest nadal niedostępny, w myśl art. 9b ust. 5 kredytodawca ma do wyboru dwa alternatywne rozwiązania:

1. odmówić zawarcia umowy z konsumentem do czasu przywrócenia dostępności systemu albo
2. zawrzeć umowę z zachowaniem należytej staranności przy weryfikacji tożsamości konsumenta (np. za pomocą dowodu osobistego) i udokumentować dokonanie tej weryfikacji (np. zachowując kopię dowodu osobistego).

Ciężar dowodu, że dokonano wymaganej weryfikacji zastrzeżenia numeru PESEL albo wystąpił ważny wyjątek, spoczywa na kredytodawcy.

W jakich sytuacjach kredytodawca nie musi sprawdzać czy PESEL konsumenta został zastrzeżony?

W myśl art. 9b ust. 3 u.k.k. kredytodawca jest zwolniony z obowiązku sprawdzenia, czy zastrzeżono numer PESEL konsumenta, jeżeli łącznie spełniono następujące warunki:

1. w wyniku zawarcia umowy o kredyt konsumencki następuje wypłata środków pieniężnych przez kredytodawcę do sprzedawcy lub usługodawcy, z którym kredytobiorcę wiąże inna umowa lub relacja gospodarcza, a środki te spłacają jego zobowiązania z tego tytułu (przede wszystkim chodzi o kredyt wiązany w rozumieniu art. 5 pkt 14 u.k.k.);
2. udzielenie kredytu konsumenckiego następuje na odległość z wykorzystaniem przez kredytobiorcę środków komunikacji elektronicznej (zob. art. 5 pkt 13 u.k.k.), a konsument został uwierzytelniony z wykorzystaniem indywidualnych danych uwierzytelniających (nie jest natomiast wymagane silne uwierzytelnienie w rozumieniu art. 2 pkt 26aa u.u.p.);
3. kredyt konsumencki jest udzielany w związku z umową o charakterze ciągłym regulującą jego zasady (np. umową ramową o udzielanie pożyczek);
4. łączna wartość wszystkich zobowiązań do zapłaty z tytułu udzielonych kredytów konsumenckich w związku z umową o charakterze ciągłym nie przekracza wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę;
5. przed zawarciem umowy o charakterze ciągłym nastąpiła weryfikacja zastrzeżenia numeru PESEL i poinformowano konsumenta o braku takiej weryfikacji przed udzielaniem poszczególnych kredytów konsumenckich w ramach tej umowy;
6. przed zawarciem tej umowy kredytodawca dokonał weryfikacji tożsamości konsumenta z wykorzystaniem rozwiązań umożliwiających jego identyfikację (np. za pomocą platformy e-PUAP albo wideoweryfikacji).

Jakie są konsekwencje dla kredytodawcy, który zawrze umowę kredytu pomimo zastrzeżenia nr PESEL?

W art. 9b ust. 2 wprowadzono odpowiednie sankcje prawne w takiej sytuacji w stosunku do kredytodawcy. Przesłanką uruchomienia tych sankcji jest zawarcie umowy o kredyt konsumencki, gdy – w chwili jej zawarcia – numer PESEL konsumenta był zastrzeżony w rejestrze. Sankcje wynikające z art. 9b ust. 2 uwzględnia się z urzędu na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w danym postępowaniu. Nie jest wymagany szczególny zarzut ze strony konsumenta. Przewidziano sankcje dwojakiego rodzaju. Przedmiotem tych sankcji są wiarytelności kredytodawcy wobec konsumenta wynikające z umowy o kredyt konsumencki.

Po pierwsze, kredytodawca nie może domagać się od konsumenta i jego następców prawnych zaspokojenia roszczenia z tytułu umowy o kredyt konsumencki (niezależnie od przedmiotu świadczenia). Roszczenie takie jest niezaskarżalne.

Po drugie, *ex lege* wyłącza się zbywalność wiarytelności kredytodawcy wynikającej z umowy kredytu konsumenckiego. Zbycie takiej wiarytelności jest nieważne (art. 509 § 1 w zw. z art. 58 § 1 k.c.).

Przepis ten ma motywować kredytodawców do dokonywania wymaganej weryfikacji dotyczącej zastrzeżenia numerów PESEL. Ponadto Komisja Nadzoru Finansowego może nałożyć sankcje administracyjnoprawne w stosunku do podmiotów nadzorowanych, które nie dokonują wymaganej weryfikacji zastrzeżenia numerów PESEL. Brak takiej weryfikacji nie stanowi natomiast praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, więc nie podlega sankcjom ze strony Prezesa UOKiK. Sankcje, które określono w art. 9b ust. 2, mogą zostać zastosowane jedynie w odniesieniu do umów kredytu konsumenckiego zawartych od 1.06.2024 r., natomiast nie mają zastosowania do umów zawartych wcześniej.

Jak sprawdzić czy ktoś wykorzystał Twój PESEL?

Na stronie bezpiecznedane.gov.pl można na bieżąco sprawdzać, czy dane są bezpieczne. Wystarczy zalogować się do serwisu np. profilem zaufanym lub aplikacją mObywatel. Kliknij przycisk „Sprawdź dane” i zaloguj się. System przeniesie cię do mObywatel.gov.pl. Możesz wybrać przedział czasowy, dla którego chcesz wyświetlić dane. Jeśli chcesz pobrać dokument, kliknij Zamów historię.

Sprawdź, czy Twoje dane są bezpieczne

Dobrym sposobem na kontrolę swoich finansów może okazać się **wykupienie Alertów BIK**. Dzięki tej usłudze za każdym razem, gdy zostanie złożony wniosek o kredyt na nasze dane, otrzymamy sms z informacją. Tego typu alerty działają przez całą dobę, przez siedem dni w tygodniu.

Informacje na temat swojej historii kredytowej można również szybko **sprawdzić on-line na stronie internetowej Biura Informacji Kredytowej S.A. pod adresem www.bik.pl**.

Sprawdź w BIK

Wydziedziczenie - kiedy jest możliwe i na czym w rzeczywistości polega?

Magdalena Piech
Radca prawny

Wydziedziczenie jest jedną z instytucji prawa spadkowego, a jego zasady zostały określone w kodeksie cywilnym w art. 1008.

Spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnych, małżonka i rodziców zachowku (wydziedziczenie), jeżeli uprawniony do zachowku:

1. **wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego;**
2. **dopuszczył się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci;**
3. **uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych.**

Zatem instytucja wydziedziczenia polega na pozbawieniu (w testamencie) określonych członków rodziny zachowku.

Co to oznacza w praktyce?

Otóż w testamencie spadkodawca może rozporządzić swoim majątkiem według własnej woli. Może się zdarzyć, iż w ten sposób do dziedziczenia nie zostaną powołani członkowie najbliższej rodziny. Właśnie dla nich przewidziana została ta instytucja.

Zachowek należy się zstępny, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy. Zachowek wynosi połowę wartości udziału spadkowego, który przypadłby osobie uprawnionej przy dziedziczeniu ustawowym. Gdy uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni, zachowek wynosi dwie trzecie wartości takiego udziału.

Należy pamiętać, iż przy ustalaniu udziału spadkowego stanowiącego podstawę do obliczania zachowku uwzględnia się także spadkobierców niegodnych oraz spadkobierców, którzy spadek odrzucili. Nie uwzględnia się jednak spadkobierców, którzy zrzekli się dziedziczenia albo zostali wydziedziczeni.

Wskutek wydziedziczenia osoby uprawnione do zachowku zostaną go pozbawione. Może mieć to miejsce jedynie po spełnieniu określonych warunków.

Spadkodawca może w testamencie pozbawić zachowku następujących krewnych:

- zstępnych
- małżonka
- rodziców

Zstępni to potomkowie spadkodawcy tacy jak dzieci, wnuki, prawnuki etc.

W tym miejscu należy wskazać, iż w testamencie konieczne jest określenie przyczyn wydziedziczenia.

Zatem wydziedziczenie jest możliwe wtedy gdy osoba, która ma zostać wydziedziczona, wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. Innym powodem jest dopuszczenie się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci. Wydziedziczenie może mieć również miejsce, gdy uprawniony do zachowku uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych. Uprawniony do zachowku może zostać wydziedziczony, jeżeli uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych (art. 1008 pkt 3). Pojęcie obowiązków rodzinnych może być interpretowane szeroko. Do kategorii tej można zaliczyć zarówno obowiązki wynikające z przepisów prawa (np. obowiązek alimentacyjny, obowiązki wynikające z art. 23 k.r.o.), jak i powinności czysto społeczne lub moralne (np. obowiązek opieki nad osobą starszą czy chorym). Niedopełnianie obowiązków rodzinnych musi cechować się uporczywością, a więc pewną powtarzalnością lub stałością. Powodem wydziedziczenia może też być postępowanie sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Takie przesłanką są przede wszystkim wszelkiego rodzaju nałogi spadkobiercy (alkoholizm, narkotyki, hazard), utrzymywania się z działalności przestępczej, ale też np. wstąpienie do sekty.

Poniżej przykłady wydziedziczenia z orzecznictwa:

„Uporczywe niedopełnianie obowiązków rodzinnych względem spadkodawcy zakłada niewątpliwie, z jednej strony, długotrwałość, ciągłość nagannego postępowania lub powtarzalność czynności składających się na to postępowania, a z drugiej – jak się trafnie podkreśla w piśmiennictwie – także umyślność tego postępowania (złą wolę po stronie osoby naruszającej obowiązki rodzinne). Do typowych przykładów niedopełniania obowiązków rodzinnych względem spadkodawcy zalicza się w szczególności brak zainteresowania

spadkodawcą chorym lub potrzebującym pomocy ze względu na swój wiek” – uznał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 marca 2018 r. (I CSK 424/17).

„Jeśli – co w praktyce częste – ktoś zrywa kontakty z rodziną, nie może później wydziedziczyć z powodu braku więzów. Zgodnie z zasadą nemo turpitudinem suam allegans auditur, ten kto zawinił zerwanie więzów rodzinnych, nie może ze swej niegodziwości wywodzić korzystnych dla siebie skutków prawnych. W szczególności niewykonywanie obowiązków rodzinnych nie będzie miało miejsca w sytuacji uchylania się spadkodawcy od przyjęcia zaoferowanej pomocy, a także w braku jego koniecznej współpracy lub przy odmowie przyjmowania pomocy” – stwierdził Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 5 kwietnia 2018 r. (I ACa 1095/17).

Istotne jest, że w sytuacji gdy spadkodawca przebaczył osobie uprawnionej do zachowku, to nie może jej wydziedziczyć. Jeżeli w chwili przebaczenia spadkodawca nie miał zdolności do czynności prawnych, to przebaczenie jest skuteczne, gdy nastąpiło z dostatecznym rozeznaniem.

Zgodnie z przepisami kodeksu cywilnego zstępni wydziedziczonego zstępnego są uprawnieni do zachowku, chociażby przeżył on spadkodawcę.

„Przebaczenie przez spadkodawcę uprawnionemu do zachowku może nastąpić także po wydziedziczeniu go w testamencie i do swej skuteczności nie wymaga zachowania formy testamentowej” (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2018 r., III CZP 37/18).

Podsumowując, **aby wydziedziczenie było skuteczne, muszą być zachowane następujące przesłanki:** wydziedziczyć można tylko przez oświadczenie złożone w testamencie (art. 1008 k.c.), przyczyna wydziedziczenia powinna wynikać z treści testamentu (art. 1009 k.c.), można wydziedziczyć tylko z przyczyn określonych w art. 1008 k.c. Jednakże mimo istnienia tych przesłanek spadkodawca nie może wydziedziczyć uprawnionego do zachowku, jeżeli mu przebaczył (art. 1010 k.c.).

Przez skuteczne wydziedziczenie uprawniony zostaje pozbawiony należnego zachowku. Jednakże zstępni wydziedziczonego zstępnego są uprawnieni do zachowku, chociażby przeżył on spadkodawcę (art. 1011 k.c.). Testator więc powinien mieć świadomość treści art. 1011 k.c. Z punktu widzenia praktyki notarialnej podkreślenia wymaga, że przyczyna wydziedziczenia powinna być w sposób wyraźny określona w testamencie.

Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że dopuszczalne jest całkowite pozbawienie prawa do zachowku w wyniku zastosowania art. 5 k.c., odnoszonego do samej postawy uprawnionego względem zobowiązanego z tytułu zachowku, a przy tym ze względu na taką postawę występującą w przeszłości (por. postanowienie SN z 11 lipca 2012 r., I CSK 75/12, LEX nr 1311040).

Zatem, zgodnie z powszechnie przyjętym znaczeniem tego słowa - wydziedziczenie skutkuje nie tylko pozbawieniem prawa do zachowku, ale także wyłączeniem spadkobiercy od dziedziczenia.

**SKORZYSTAJ Z BEZPŁATNYCH
PORAD PRAWNYCH**

WWW.POMOCPRAWNA.OIC.LUBLIN.PL

WWW.OIC.LUBLIN.PL

WWW.KRASNYSTAW-POWIAT.PL

